

Ismétlés: Kvantum Hall-effektus (IQHE)

Klasszikus Hall-effektus

$V_H \sim B$
 $R_H \sim B$
 $R \sim \text{Konst}$

Kvantum Hall-effektus (von Klitzing 1980, MOSFET-ben)

R_{xx} (k Ω)
 R_H (h/e²)

klasszikus viselkedés

$$R_{\text{Hall}} = \frac{h e^2}{j} = 25812.807 \text{ Ohms / integer}$$

2DEG-ből kialakított makroszkopikus méretű mintán nagy B térben, alacsony T-n

- > R_H lineáris B függése helyett platók jelentkeznek,
- > R_{xx} ilyenkor 0!
- > a platókon R_H kvantált, az ellenálláskvantum ($h/e^2 = 2/G_0$)
- > R_H független a minta alakjától, méretétől, anyagától
- > R_H kvantált értékeinek $2 \cdot 10^{-7}$ a pontossága! ($\rightarrow$ ellenállás standard)

2DEG B-térben, Landau-nívók

Kvantummechanikai leírásomban:

$$\left[E_s + \frac{(p_x + eBy)^2}{2m} + \frac{p_y^2}{2m} \right] \psi(x, y) = E \psi(x, y)$$

szeparálható az x, y irányú rész $\psi = \varphi(x) \cdot \chi(y) = \frac{1}{\sqrt{L}} e^{ikx} \chi(y)$

$$\left[E_s + \frac{(\hbar k + eBy)^2}{2m} + \frac{p_y^2}{2m} \right] \chi(y) = E \chi(y)$$

y irányban harmonikus oszcillátor problémához jutunk:

$$\left[E_s + \frac{p_y^2}{2m} + \frac{1}{2} m \omega_c^2 (y + y_k)^2 \right] \chi(y) = E \chi(y)$$

Energia sajátértéke és s. függvényei az n. Landau-nívónak:

$E(n, k) = E_s + \left(n + \frac{1}{2} \right) \hbar \omega_c$

 $|n, k\rangle = \frac{1}{\sqrt{L}} e^{ikx} \cdot u_n(y - y_k)$

ahol $u_n(y)$ a harmonikus oszcillátor probléma n. saját-függvénye, E_s egyenlőre egy konstans,

$y_k = \frac{\hbar k}{eB}, \quad \omega_c = \frac{|e| \hbar B}{m}$

$B = \nabla \times A$
Landau-mérték:
 $A = \begin{pmatrix} -B \cdot y \\ 0 \\ 0 \end{pmatrix}$

Landau- nívók (LL) diszperziója

$E(n, k)$

4 LL3
3 LL2
2 LL1
1 LL0

k

Kvantummechanikai leírás mód érvényessége:
LL kiszélesedése kicsi $\cong$ e sokszor végig tudja járja a ciklotron pályát két szórás között

$$\hbar \omega_c \gg \frac{\hbar}{\tau} \Leftrightarrow B \gg \frac{1}{\mu} \quad \mu = \frac{e\tau}{m}$$

- k meghatározza a hullámfüggvény y irányú helyzetét (y_k -t)
- $E(n, k)$ független k-tól $\rightarrow$ Landau-nívók degeneráltak

a degeneráció foka: $N_{LL} = 2\Phi/\Phi_0$, $\Phi = B \cdot L_x \cdot L_y$ a mintát érő mágneses fluxus, $\Phi_0 = h/e$ a fluxus kvantum

Minta széleinek a szerepe

Vegyük figyelembe, hogy a mintának véges a szélessége, $E_s(y)$ bezáró potenciál alkalmazásával:

$$\left[E_s(y) + \frac{(p_x + eBy)^2}{2m} + \frac{p_y^2}{2m} \right] \psi(x, y) = E\psi(x, y)$$

Potenciál hatását perturbációként kezelve:

$$E(n, k) = \left(n + \frac{1}{2} \right) \hbar \omega_c + \langle n, k | E_s(y) | n, k \rangle$$

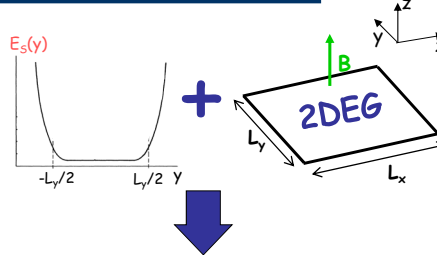
$|n, k\rangle = \frac{1}{\sqrt{L}} e^{ikx} \cdot u_n(y - y_k)$ ahol

$$u_n(y) = e^{-i(y/\Delta y)^2} \cdot H_n(y/\Delta y) \text{ és } \Delta y = \sqrt{\frac{\hbar}{m\omega_c}}$$

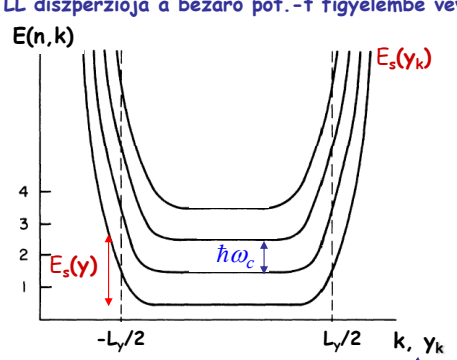
→ $|n, k\rangle$ sajátfüggvény y_k -nak Δy környezetébe van lokalizálva → jó közelítés:

$$E(n, k) = \left(n + \frac{1}{2} \right) \hbar \omega_c + E_s(y_k)$$

mivel $y_k = \frac{\hbar k}{eB}$ → a minta szélein jelentkező bezáró potenciál hatására a Landau-nívók energiája függ k -től.

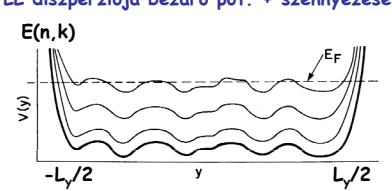
LL diszperziója a bezáró pot.-t figyelembe véve

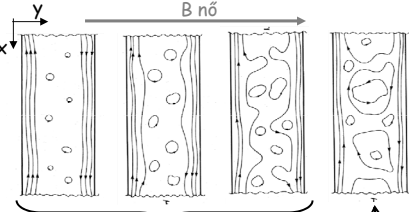
k: x irányú hullámszám ↔ y_k : y irányú helyzet

Rendezetlenség szerepe

LL diszperziója bezáró pot. + szennyezések

E_F energián lévő e-k mozgása
mikor E_F az egyik LL középehez tart

minta szélén vezető élállapotok, a minta belsejében lokalizált e áll.-k

Ha E_F a LL középere kerül az ekvipotenciális felület mentén az e átszóródhat az egyik oldalról a másikra, a minta belsejére kiterjedt áll.-kon keresztül

Eddig a minta belsejét ideális 2DEG-nak tekintettük. Most vegyük figyelembe a **szennyezések hatását**: $E_s(y)$ -hoz adjunk hozzá a minta felületén (x-y síkban) véletlenszerűen oszcilláló járulékokat (szennyezők potenciálja)

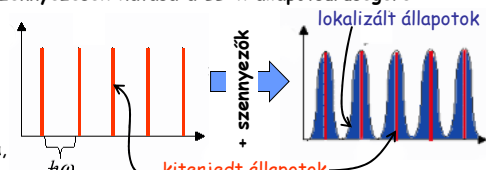
→ Élállapotok jelenlétét ez nem befolyásolja

→ **Minta belsejének elektronjaira** lényeges hatással van:

- szennyező potenciálban az e-k a B térre merőleges ekvipotenciális felületek mentén mozognak (kváziklasszikus kép) → nagy részük zárt pályákra **lokalizálódnak**, amik nem képesek visszaszórni
- Landau-nívók kiszélesednek

Lokalizált elektron állapotok feltöltése közben nincs visszaszórás → **Kvantált Hall-állapot $\nu = \text{egész érték}$ környezetében is stabilizálódnak** → Kvantum Hall-platók kiszélesednek

Szennyezések hatása a LL-k állapotsűrűségére

Rendezetlenség szerepe

Szennyezőknek kettős szerepük van QHE-ra, rombolják és stabilizálják is egyszerre:

- ha a szennyező koncentráció túl nagy ($B \sim 1/\mu$) QHE eltűnik. QHE részletes vizsgálatához nagy tisztaságú 2DEG-t kellett előállítani: epitaxiálisan növesztett GaAs/AlGaAs heteroátmenet + δ -dópolás (modulált-dópolás) tette lehetővé a nagy mobilitást
- másrésztől szennyezések által lokalizált állapotok stabilizálják a QH-platókat. A minta tökéletlensége teszi lehetővé, hogy $R_H = h/e^2$ legyen a létező legpontosabb ellenállás standard. A minta tisztaságának növelésével a QH-platók egyre vékonyabbak lesznek.

Egészszámú Kvantum Hall-Effektust (IQHE) egyrészeszkés képben sikerült megmagyarázni:

- delokalizált elektronokat tartalmazó Landau-nívók teljes betöltöttsége esetén
- az éllálokatokon keresztüli visszashórás mentes transzmisszióval, és
- rendezetlenség által lokalizált belső elektronállapotokkal

Mi történik, ha tovább csökkentjük a rendezetlenséget?

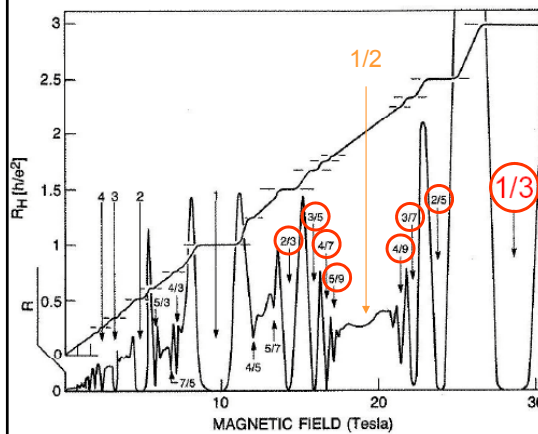
ha a kiterjedt elektron állapotok Landau-sávja csak részlegesen töltött (pl.: $\nu < 1$)?

Várakozás: A Landau-nívó degenerált állapotai közül az elektronok korreláltak fognak néhányat betölteni, elektron-elektron kölcsönhatásnak szerepe lesz (pl. Wigner-kristály)

(IQH-állapotban a Landau-nívók kiterjedt állapotai teljesen töltöttek $\rightarrow$ összenyomhatatlan e gáz, e-e kölcsönhatásnak nincs lényeges szerepe)

Törtszámú Kvantum Hall-effektus (FQHE)

Törtszámú (Fractional) QHE (D. Tsui, H. Stormer 1981.)

δ -dópolat GaAs/AlGaAs heteróstruktúra
nagy mobilitás $\mu = 0.9 \cdot 10^5 \text{ cm}^2/\text{V}$ (1981)
 $\mu = 310 \cdot 10^5 \text{ cm}^2/\text{V}$ (2004)
még nagyobb B tér

Mérések:

> IQH-platók $\nu =$ egész értékeknél szűkültek nagy $\mu \rightarrow$ kevesebb lokalizált állapot

> Újabb Hall-platók jelennek meg **frakcionális betöltési számok (ν) esetén:**

- platókhoz ugyancsak zérus négy pont ellenállás tartozik (R_{xx}),
- a platók Hall-ellenállása IQHE-hoz hasonló pontossággal egyenlő $R_H = \frac{h}{e^2} \cdot \frac{1}{\nu}$ értékekkel
- a legmarkánsabb FQHE mutató betöltési számok: $\nu = p/(1+2p)$ $1-\nu = p/(1+2p)$ írhatóak le.

$$R_H = \frac{h}{e^2} \cdot \frac{1}{\nu}$$

$$R_{xx} = 0$$

$$\nu = \frac{p}{q}, \quad p, q \in \mathbb{Z}$$

Chern-Simon (CS) transzformáció, Kompozit részecskék

egyszerű részecskék bonyolult soktest problémáját CS transzf. bonyolult részecskék könnyebb, egyrészecskés problémájára visszavezetni

2Dim kölcsönható elektronok Hamilton problémája: $H\Psi = E\Psi$ $H = \frac{1}{2m} \sum_i (\vec{p}_i - e\vec{A}(\vec{r}_i))^2 + \frac{1}{2} \sum_{ij} \frac{e^2}{|\vec{r}_i - \vec{r}_j|}$
 (téropérátora: $\hat{\Psi}(\vec{r}) = \sum_k a_k \varphi_k(\vec{r})$)

Def: **a kompozit részecskék téropérátora** $\hat{\chi}(\vec{r}) \equiv \hat{\Psi}(\vec{r}) \cdot \exp\left(i \cdot \tilde{\Phi} \cdot \int d^2 r' \arg(\vec{r} - \vec{r}') \cdot \rho(\vec{r}')\right)$

ahol $\arg(x) \times$ tengellyel bezárt szög: $\arg(\vec{r}) = \arctan(y/x)$, $\vec{r} = (x,y)$; ρ az elektron sűrűség; $\tilde{\Phi}$ pedig egész szám.
 Ha $\tilde{\Phi}$ páratlan χ bozonokat ír le, ha $\tilde{\Phi}$ páros χ fermionokat ír le.

A két téropérátör és így az egyrészecskés hullámfüggvények (φ_k) között egy fázisfaktor a különbség $\rightarrow$ CS transzformáció egy mérték transzformáció. Mérték transzformáció hatására A és φ_k is változik:
 $\vec{A}' = \vec{A} + \nabla \Lambda$ $\varphi'_k = \exp\left(\frac{i}{\hbar} q \Lambda\right) \cdot \varphi_k$, ha ($q = -e$) a CS transzformációhoz tartozó $\Lambda = \frac{-1}{2\pi} \frac{\hbar}{e} \tilde{\Phi} \int d^2 r' \arg(\vec{r} - \vec{r}') \cdot \rho(\vec{r}')$
 Λ által generált vektorpotenciál: $\vec{a} = \nabla \Lambda = \dots = \frac{-1}{2\pi} \int d^2 r' \cdot \Phi_0 \tilde{\Phi} \cdot \rho(\vec{r}') \cdot \hat{z} \times \frac{\vec{r} - \vec{r}'}{|\vec{r} - \vec{r}'|^2}$, ahol $\hat{z}$ a z irányú egységvektor

$\vec{a}$ vektorpotenciál szingularitása miatt van mágneses tér járuléka ($\vec{b}$): $\vec{b} = \nabla \times \vec{a}$

$\vec{b}$ -t könnyen meghatározhatjuk, az alábbi analógia alapján: $\vec{b} = \nabla \times \vec{a} \Leftrightarrow \mu_0 \vec{j} = \nabla \times \vec{B}$

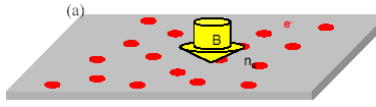
A hosszú egyenes vezető B terének analógiája alapján a CS transzformáció által generált extra B tér: $\vec{b}(\vec{r}) = -\Phi_0 \tilde{\Phi} \cdot \hat{z} \cdot \rho(\vec{r})$ $\vec{j} = I \cdot \delta^2(\vec{r}) \cdot \hat{z}$ z irányba I áramot vivő infinitezimális vékony vezető B tere:

Kompozit részecskék által érzett mágneses tér:

$\Psi \rightarrow \chi \quad \vec{B}(\vec{r}) \rightarrow \vec{B}'(\vec{r}) = \vec{B}(\vec{r}) - \Phi_0 \tilde{\Phi} \cdot \hat{z} \cdot \rho(\vec{r})$

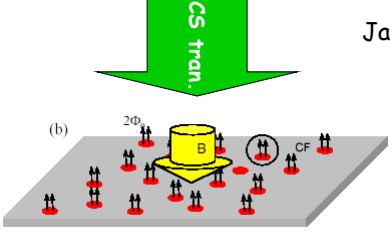
$\vec{B}(\vec{r}) = \frac{\mu_0}{2\pi} \int d^2 r' \cdot I \cdot \delta^2(\vec{r}') \cdot \hat{z} \times \frac{\vec{r} - \vec{r}'}{|\vec{r} - \vec{r}'|^2}$

Chern-Simon (CS) transzformáció, Kompozit részecskék

(a) Elektronok B mágneses térben

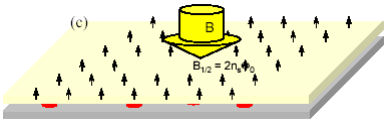
Jain (1989)

(b) Kompozit részecskék

$\vec{B} - \Phi_0 \tilde{\Phi} \cdot \hat{z} \cdot \rho(\vec{r})$ mágneses térben $\rightarrow$
 minden e helyén $\Phi_0 \tilde{\Phi}$ -val csökken a mágneses tér fluxusa $\rightarrow$
 CS transz-val legyártott kompozit részecskét definiáljuk:

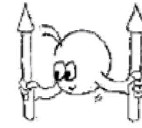
Kompozit részecske $\equiv$ elektron + hozzá kötődő $\tilde{\Phi}$ darab mágneses fluxuskvantum

(c) Átlagtér (Hartee) közelítés:

$\vec{B} - \Phi_0 \tilde{\Phi} \cdot \hat{z} \cdot \langle \rho(\vec{r}) \rangle = \vec{B} - \Phi_0 \tilde{\Phi} \cdot \hat{z} \cdot n$
 a kompozit részecskék kisebb B teret éreznek
 (n a minta elektron sűrűsége)

Kompozit fermionok (CF)

Kompozit fermion (CF) = elektron + két fluxuskvantum, ($\tilde{\Phi} = 2$) =

Kompozit fermionok csökkentett külső mágneses teret éreznek, mekkora a CF-k Landau-szintjeinek (CFLL) a betöltöttsége (ν') az általuk érzett B' térben?

Betöltési szám: $\nu = \frac{N}{N_{LLs}} = \frac{N}{\Phi/\Phi_0} = \frac{N}{BA/\Phi_0} = \Phi_0 \frac{n}{B}$ behelyettesítve $B' = B - \tilde{\Phi}\Phi_0 n$

$\nu' = \Phi_0 \frac{n}{B'} = \Phi_0 \frac{n}{B - \tilde{\Phi}\Phi_0 n}$ ν' -t fejezzük ki az e-k betöltési számával: $\frac{1}{\nu'} = \frac{1}{\nu} - \tilde{\Phi}$

CS transzformáció eredménye: egy ν betöltési számú elektron rendszer ekvivalens egy ν' betöltési számú kompozit fermion rendszerrel, ν és ν' kapcsolata:

$$\nu = \frac{\nu'}{1 + \tilde{\Phi}\nu'}, \quad \tilde{\Phi} = 2$$

Mire képezi CS trafó a FQHE mutató elektron rendszert?

ν	ν'
1/3	1
2/5	2
3/7	3
$p/(1+2p)$	p
1/2	∞

Teljesen töltött kompozit fermion Landau-nívókra!

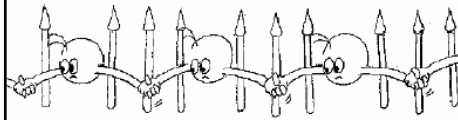
Teljesen töltött CFLL-k esetén a kompozit fermionok IQHE mutatnak, Hall-platókkal és zérus longitudinális ellenállással. A teljesen betöltött szintek miatt az egyrészecskés kép alkalmazható CF leírására, CF-CF kölcsönhatás elhagyható (hasonlóan elektronok IQHE-hoz).

($1-\nu=p/(1+2p)$ FQH állapotok $\nu=p/(1+2p)$ párijai csak e-k helyett lyukakra alkalmazva CS transzformációt)

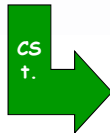
Kompozit fermionok

Pl.: $\nu = 1/3$ állapot

degenerált állapot: e - e kölcsönhatásnak lényeges szerepe van

nincs degeneráció, teljesen töltött a sáv: a CF - CF kölcsönhatást elhanyagolhatjuk

(E-E korrelációkat CF objektum tartalmazza: e-hoz csatolt fluxusok „távol tartják” a többi elektront)

FQHE megmagyarázható a kompozit fermionok bevezetésével. Kérdés :ezek a részecskék jó leírását adják-e a 2D elektron rendszer nagy B térű viselkedésének? → Ellenőrizzük a CF elmélet további predikcióit:

Érdekes kompozit fermion problémát szolgáltat $\nu = \frac{1}{2}$ betöltés:

$\nu = \frac{1}{2} \rightarrow \nu' = \infty$ ez a $B' = 0$, **mágneses tér mentes kompozit fermionokra** vezet

Kompozit fermionok $\nu=0$ térben ($\nu=\frac{1}{2}$)

$\nu = \frac{1}{2}$ esetén az elektronokat a több Teslács mágneses tér (klasszikusan) körpályákra kényszeríti, (qm) a legalsó LL-re szorulnak; ebben a térben az elmélet alapján: a CF-knak (klasszikusan) a B tértől függetlenül egyenes vonalú mozgást kellene végezniük, (qm) a CF-knak a szabad fermion problémának megfelelően Fermi-gömbön belül kell elhelyezkedniük.

A CF-k Fermi-hullámszáma: $k_F' = \sqrt{4\pi \cdot n} = k_F / \sqrt{2}$, mivel $\nu < 1$, így csak $\downarrow$ spin irányú e-kból születtek a CF-k.

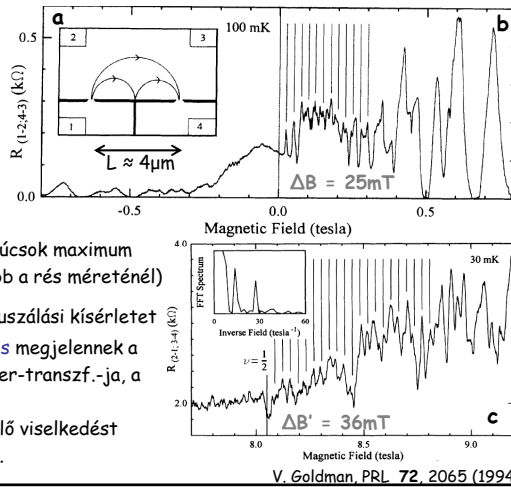
CF detektálás mágneses fókuszálással

A CF-k megfigyelhetővé válnak, pl. ha $\nu = \frac{1}{2}$ -ről egy kicsit elhanyagoljuk B teret $\rightarrow$ a CF-nak úgy kell viselkedni, mint elektronoknak kis B térben: forgás $R = \hbar k_F' / eB$ sugarú ciklotron pályán.

Mágneses fókuszálás: áram (I) 1. kontaktusból 2-ba B térben, V mérése 3-4 között (a ábra). Ha $2jR = L$ (j egész) $\rightarrow R_{1-2,4-3} = V/I$ csúcsot mutat

Fókuszálási csúcsok távolsága: $\Delta B = 2 \hbar k_F' / eL$, (csúcsok maximum akkora B térig tapasztalhatóak, ameddig $2R$ kisebb a rés méreténél)

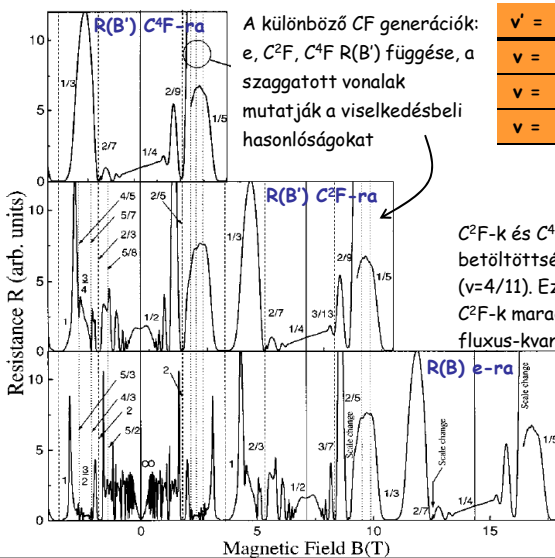
- b ábra mutatja B=0 környékén e-kra végzet fókuszálási kísérletet
- c ábra $\nu=0$ környékén CF-k fókuszálása, ebben is megjelennek a fókuszálási csúcsok! Az inset a kapott $R(B)$ Fourier-transzf.-ja, a $\Delta B'$ periodicitást mutató csúcsokkal
- $\Delta B' = \Delta B \cdot \sqrt{2} \rightarrow k_F' = k_F / \sqrt{2}$ a CF képnak megfelelő viselkedést látunk. Egyéb kísérletek is igazolták a CF-k létét.

V. Goldman, PRL 72, 2065 (1994)

További Kompozit fermion generációk

A legrobosztusabb FQHE mutató betöltéseket a $\tilde{\Phi} = 2$ tartozó kompozit fermionok jól magyarázták. A minták további tökéletesítésével, rendezetlenség csökkentésével újabb FQHE adó betöltési szám sorozatok váltak láthatóvá, amik a kompozit fermionok újabb generációjának IQHE-val magyarázhatóak:

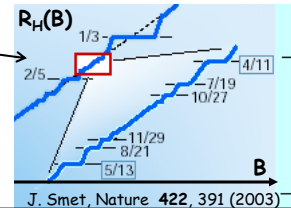

A különböző CF generációk: e, C^2F, C^4F $R(B)$ függése, a szaggatott vonalak mutatják a viselkedésbeli hasonlóságokat

ν'	1	2	∞	CF generációk
ν	1	2	∞	e^-
ν	1/3	2/5	1/2	$C^2F = e^- + 2\Phi_0$
ν	1/5	2/9	1/4	$C^4F = e^- + 4\Phi_0$

$R(B)$ és $R_H(B)$ önhasonlósága a CF kép helyességét igazolja!

C^2F -k és C^4F -k együtt is tudnak létezni: ha a C^2F -k betöltöttsége pl.: $\nu = 1 + 1/3$, FQHE ekkor is tapasztalható ($\nu = 4/11$). Ez úgy magyarázható, hogy a töltött C^2F LL-ban C^2F -k maradnak, míg a részlegesen töltöttben C^2F -k 2 fluxus-quantumot magukhoz kötve C^4F -ket hoznak létre.

J. Smet, Nature 422, 391 (2003)

Sörétzaj egycsatornás kvantumvezetékben

$\mu_L - \mu_R = eV$

Betöltési számok várható értékei:
 $\langle n_{L,k+} \rangle = f_L, \langle n_{R,k-} \rangle = f_R$
 $\langle n_{L,k-} \rangle = R_1 \cdot f_L + T_1 \cdot f_R, \langle n_{R,k+} \rangle = T_1 \cdot f_L + R_1 \cdot f_R$
 $\langle n_{L,k+} \cdot n_{L,k-} \rangle = R_1 \cdot f_L + T_1 \cdot f_L \cdot f_R$

Az áram:
 $I = \frac{2e}{L} \sum_k v_k (n_{L,k+} - n_{L,k-})$

Az áram szórásnégyszete:
 $\langle (\Delta I)^2 \rangle = \frac{4e^2}{L^2} \sum_{k,k'} v_k v_{k'} [\langle \Delta n_{L,k} \Delta n_{L,k'} \rangle - \langle \Delta n_{L,k} \rangle \langle \Delta n_{L,k'} \rangle]$

Különböző hullámszámú állapotok nem tudnak egymásba szóródni, így a betöltési számok korrelálatlan:
 $\langle \Delta n_{L,k} \Delta n_{L,k'} \rangle = \langle \Delta n_{L,k} \rangle \langle \Delta n_{L,k'} \rangle + \delta_{k,k'} [\langle (\Delta n_{L,k})^2 \rangle - \langle \Delta n_{L,k} \rangle^2]$

Így: $\langle (\Delta I)^2 \rangle = \frac{4e^2}{L^2} \sum_k v_k^2 [\langle (\Delta n_{L,k})^2 \rangle - \langle \Delta n_{L,k} \rangle^2] = \frac{4e^2}{L^2} \frac{L}{2\pi} \int \frac{dk v_k}{dE} v_k [\langle (\Delta n_{L,k})^2 \rangle - \langle \Delta n_{L,k} \rangle^2] \approx \frac{4e^2}{h} \frac{v_F}{L} \int dE [\langle (\Delta n_L(E))^2 \rangle - \langle \Delta n_L(E) \rangle^2]$

$\langle (\Delta n_{L,k})^2 \rangle - \langle \Delta n_{L,k} \rangle^2 \sim \frac{\langle n_{L,k+}^2 \rangle + \langle n_{L,k-}^2 \rangle - \langle 2n_{L,k+} n_{L,k-} \rangle - \langle n_{L,k+} - n_{L,k-} \rangle^2}{T_1(f_L + f_R)}$

$= \frac{f_L + R_1 f_L + T_1 f_R - 2R_1 f_L - 2T_1 f_L f_R - T_1^2 (f_L - f_R)^2}{T_1(f_L + f_R)} = \dots = T_1 [f_L(1-f_L) + f_R(1-f_R)] + T_1(1-T_1)(f_L - f_R)^2$

Szükséges integrálok:
 $\int dE (f_L - f_R)^2 = -2k_B T + eV \coth\left(\frac{eV}{2k_B T}\right)$
 $\int dE f(1-f) = k_B T$

Így: $\langle (\Delta I)^2 \rangle = \frac{v_F}{L} \frac{4e^2}{h} \left[2k_B T \cdot T_1^2 + eV \coth\left(\frac{eV}{2k_B T}\right) \cdot T_1(1-T_1) \right]$

τ_c : a nanovezeték ennyi idő alatt halad át az elektron, ennél hosszabb időskálán nem lehet korreláció az áramban.

Egyszerű modell: Gauss típusú korrelációs fv.:

$\langle (\Delta I)^2 \rangle = \int_0^\infty df S(f) \sim \frac{S(f=0)}{\tau_c}$

$S(f=0) = \frac{4e^2}{h} \left[2k_B T \cdot T_1^2 + eV \coth\left(\frac{eV}{2k_B T}\right) \cdot T_1(1-T_1) \right]$

Pontos együtttható részletes időfüggő számolásból

CF-k által szállított töltés mérése

CF-k vezetőképesség kvantáltsága:
 eltérést látunk az e-nál megszokottól,
 1. csatorna $G=1/3G_0$ 1.+2. csat: $G=2/5G_0$

Miközben egy CF áthalad a QPC-n átviszi a saját elektronjának a töltését (e), ugyanakkor a fluxuskvantumjai a QPC történéő átjutással generálni fognak egy ellentétes irány töltés áramot. Ennek eredményeképpen a CF által szállított töltés e-től különbözik:

$$q = e - \int dt \cdot g \frac{d\Phi}{dt} = e - g \cdot 2\Phi_0$$

pl: 1 nyitott csatornára $g = 1/3G_0 \rightarrow q = 1/3e$
 2 nyitott csatornára $g = 2/5G_0 \rightarrow q = 1/5e$
 az elektron töltésének tört része lehet.

A shot-noise mérésekben az első ill. második csatornára ezen szállított tört töltések értékei láthatóak:

de Picot, cond-mat/982221 (1998)
 M. Reznikov, Nature 399, 238 (1999)